

=====

Софийски университет “Св. Климент Охридски”

=====

РЕЦЕНЗИЯ

върху **дисертационен труд** за получаване на образователната и научна степен “**доктор**” в професионално направление 3.6 “Право” (Криминалистика)

Автор на дисертационния труд: Здравка Владимирова Кръстева – докторант към катедра НПН в ЮФ на СУ.

Тема на дисертационния труд: “Разследване на престъпления съгласно Европейската конвенция за правата на човека”.

Рецензент : проф. д.ю.н. Костадин Кирилов Бобев

Представената за рецензия дисертация е в обем от 290 машинописни страници, включващи: увод, три глави, заключение, списък на литературни източници и списък на решения на Европейския съд. По темата на дисертацията са публикувани три научни статии. Авторката е участвала в дискусия на “кръгла маса” по същата тема с доклад: “Доказването в наказателния процес – необходимост от реформи в НПК”. Използваната литература включва 129 заглавия на български, руски и английски език. За своето изследване Здравка Кръстева е проучила решенията на 560 дела на Европейския съд по правата на човека.

1. Актуалност и значимост на разработения научен проблем.

Дисертационният труд е с **подчертана и безспорна актуалност**, поради факта, че през последните две десетилетия не е правена комплексна научна оценка и анализ на юриспруденцията на Европейския

съд по отношение правния произход и развитието на европейските стандарти при разследване на нарушения по различни разпоредби на Европейската конвенция за правата на човека и основните свободи (ЕКЗПЧОС). Липсата на систематизирана информация за принудителните действия при разследването, както и наличието на конкретни нарушения на съответните европейски норми са също актуални приоритети, които докторантката изследва чрез преглед на относимите решения на Европейския съд към българското правораздаване. На базата на задълбочени проучвания са формулирани методически препоръки по отношение използването на визираните в НПК способности за доказване. Съществен момент в разработката е обективното интерпретиране на практиките и препоръките на Европейския съд в етапа на досъдебното производство, когато институционалната и фактическата независимост на разследващите органи трябва да гарантират недопускане на нарушения на Европейската конвенция за правата на човека и основните свободи.

2. Обща характеристика на дисертационния труд.

С разработването на дисертационния труд, кандидатката си поставя определени цели, които са постигнати по безспорен начин чрез решаване на следните основни задачи:

- Разгледана и оценена е същността на основни теоретични понятия, използвани като терминологични съждения при разследване на престъпления срещу човешките права и свободи: стандарти за ефективно разследване, диагностика на допуснатите нарушения, обществено наблюдение, опровергаването като принудителен тактически способ, психологическа дистанция и други;

- Изследвани са всички осъдителни решения срещу България, при които е установено неефективно разследване. Чрез възможностите на електронната информационна система на делата пред Европейския съд са

подбрани Решенията на английски език през последните 5 години. Решения за по-ранен период и такива, публикувани само на френски език, са обособени от докторантката във втора група съдебни актове. Те както и първите са използвани от докторантката за аргументиране на направените констатации и предложения;

- Дефинирани са начините, по които се прилагат европейските стандарти и тяхното отражение върху планирането и организирането на разследването. Систематизирани са най-честите случаи, за които е установено нарушение по чл.2 и чл.3 от ЕКЗПЧОС – смъртни случаи и телесни повреди на лица, задържани от полицията, домашно насилие и посегателства по расиски и ксенофобски подбуди;

- Изведени са специфичните основания и критерии при изграждането и проверката на версиите по дела на Европейския съд, които имат пряко отношение към изискванията за изчерпателност, безпристрастност и независимост на работата на разследващите органи. Анализът, направен от докторантката на Страсбургската юриспруденция за допуснати пропуски и недостатъци при построяването и проверката на следствените версии показва две насоки на неефективно разследване: на лица, намиращи се във властта на полицейските органи и на лица, спрямо които е приложено насилие по расиски и ксенофобски подбуди;

- Изследвани са принудителните действия по разследването, както и практиката на Европейския съд, в случаите когато е използвана сила, оръжие и помощни средства от правоохранителните органи;

3. Оценка на научните резултати и приносите на дисертационния труд.

3.1 Новост за науката

- В представената за рецензия дисертация за първи път, аргументирано и всеобхватно е развито и подкрепено с примери

виждането, че юриспруденцията на Европейския съд за правата на човека е неизчерпаем източник на криминалистични знания и система от емпирични данни за ефективно планиране и провеждане на разследването. В подкрепа на това е направен паралел на европейския стандарт за ефективно разследване със следствено-прокурорските практики на българските съдилища;

- Проследявайки произхода и развитието на правата на човека като институт за закрила и ценностна система, Здравка Кръстева идентифицира случаите, при които поради неспазване на европейските стандарти за ефективно разследване са допуснати сериозни нарушения още в стадия на досъдебното производство – малтретиране на лица, домашно насилие и посегателства по расиски и ксенофобски подбуди. В тази връзка е и предложената от докторантката система от тактически подходи за недопускане на нарушения на Европейската конвенция по правата на човека. Новост са и предложенията за усъвършенстване на наказателно-правната уредба по отношение на телесните повреди при проява на домашно насилие;

- В гл. III от дисертационния труд аргументирано и научноиздържано авторката анализира и оценява ефектът и отражението на Страсбургската юриспруденция върху прилагането на различните способи за доказване като приема за най-удачни за нашата следствена и съдебна практика тези, които се отнасят до разпит на обвиняемия, обиск, освидетелстване и вземането на образци за сравнителни изследвания;

3.2 Обогаляване на съществуващите знания

- Съществен научно-приложен принос са направените предложения за нови тактически подходи и начини за действия при извършване на претърсване и изземване в помещения, ползвани от адвокати и медии. Отчитайки възприетите от Европейската конвенция гледища и

позовавайки се на разгледаните два случая от практиката, касаещи нарушения при прилагането на този способ на доказване, авторката формулира комплексни мерки и предложения “de lege ferenda” за усъвършенстване на българското законодателство;

- По нов начин е интерпретирано изискването за суверенността на разследващите органи чрез въвеждане на класификационни критерии за двата вида независимост – институционална и фактическа. За постигане на бързо и ефективно разследване кандидатката подкрепя виждането за разграничаване с императива за независимост на съдебната власт;

- Констатираните от докторантката нарушенията на Европейската конвенция, отнасящи се до извършването на съдебномедицински експертизи на телесни повреди са дали основание да направи конкретни препоръки за подобряване на организацията на тази привилегирована, а при определени обстоятелства и задължителна експертиза. Според авторката много съществена част от експертното заключение са илюстрационните материали, които трябва да отразяват всички увреждания, фиксирани както с фотографски, така и с рентгенови снимки;

- Съществени за полицейската и съдебната практика са предложенията на докторантката за включване на визираните в ЗМВР разпоредби, относно използването на сила, помощни средства и оръжие в НПК, с което ще бъде гарантирана процесуалната защита на гражданите от посегателства и насилие;

Дисертационният труд на Здравка Кръстева има безспорна практическа насоченост. Резултатите от научните изследвания и обобщения могат да бъдат непосредствено прилагани както в работата на разследващите органи и съда, така и в процеса на обучение на студенти по Право и Национална сигурност във Висшите училища и колежи.

По отношение **структурата и съдържанието** на представения автореферат, той напълно съответства на дисертационния труд. Изложени са целите, които авторката си е поставила с разработването на своята дисертация и задачите, които се реализират в областта на разследването и съдопроизводството на престъпления, съгласно Европейската конвенция за правата на човека.

4. Критични бележки и препоръки

Към предложения за рецензиране труд могат да се направят някои незначителни **бележки** :

1. Не малка част от цитираните български литературни източници се ползват като общи теоретични постановки, а не като научни трудове, свързани с конкретната проблематика на дисертационното изследване.

2. Добре би било авторката на дисертационния труд да посочи причините, поради които все още продължават нарушенията на Европейската конвенция за правата на човека в българското правораздаване.

5. Заключение

Актуалността и научните приноси на разработения дисертационен труд са бесспорни. Аналитичният подход, както и доброто познаване на разработената проблематика са дали възможност на авторката да направи задълбочено изследване на съществен за правораздавателната ни система проблем. Подходът на Здравка Кръстева при формулиране на понятията за “ефективно разследване”, “психологична дистанция и психологичен натиск”, ”расиски и ксенофобски подбуди” и други, напълно съответстват на нормите на европейското право и Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи.

Изложените научни приноси и направените многостранни анализи на Българското и Европейското право, свързани с престъпления съгласно

Европейската конвенция ми дават основание да дам висока оценка на разработения от Здравка Кръстева труд и да определя неговата теоретична и приложна стойност като напълно отговарящи на изискванията за придобиване на **образователната и научна степен “доктор”**.

6. Оценка на дисертационния труд

На основание на изложеното **давам категорична положителна оценка на разработения от Здравка Владимирова Кръстева дисертационен труд** и в съответствие на чл.14 от ЗРАСРБ и чл.43 от ППЗРАСРБ чрез уважаемото жури да бъде предложено на Ръководството на СУ “Св.Кл.Охридски” да утвърди защитата като успешна.

Отп. в 2 екз.

№ 1 и 2 – СУ

Рецензент :

/проф. д.ю.н. К. Бобев/